

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs f 4,— per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.
Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.
Contrib. Luisterkr. f 1,—. Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,— te voldoen.

EEN TE GROTE STAP?

De verschillende organisaties van humanistische huize mogen zich in ons land beslist niet beklagen, dat er aan hen geen of weinig aandacht besteed wordt. Nu is het een feit, dat ze daar in de eerste plaats zelf voor zorgen, al was het alleen maar door zo bij tijd en wijle aktiviteiten te ontplooiën, die veel verder reiken dan de directe kring van geestverwanten.

Wie in de, hoewel nog korte geschiedenis van het Humanistisch Verbond duikt, denkt daarbij b.v. aan de debatten die indertijd in de Tweede Kamer plaatsvonden over de vraag of geestelijke verzorging van humanistische signatuur in gevangenissen en arbeiderskampen zou mogen plaats vinden. Daar is hevig en langdurig over gevochten en al is het nu ook weer niet zo, dat er een volledige overwinning is behaald, toch kan gezegd worden, dat het thans wel zonder veel tegenwerking mogelijk is, mensen die daarvan gediend zijn, door humanistische raadslieden te laten bezoeken.

We hebben enkele jaren geleden het verzet tegen de voorgestelde regeling van de radio-omroep gehad. Daar is de Luisterkring uit te voorschijn gekomen en enige tienduizenden voor het merendeel niet-leden van het H.V. hebben door hun lidmaatschap van die Kring duidelijk gemaakt, dat zij van mening waren, dat er de gelegenheid moest blijven bestaan om de toespraken van humanistische kant te blijven uitzenden. Aan gezien het ontwerp tijdelijk aan een nader onderzoek schijnt te worden onderworpen, is het nog niet duidelijk hoe het in de toekomst gaat worden. Maar in elk geval hebben grote groepen buitenkerkelijken en ook leden van kerkgenootschappen onomwonden te kennen gegeven, dat ze het een schandaal zouden vinden, indien die uitzendingen zouden verdwijnen.

De laatste weken is het het Humanistisch Thuisfront, dat zich met de geestelijke ver-

zorging van onkerkelijke militairen belast, dat de aandacht op zich heeft doen richten. Om te peilen, of er ook in de kazerne behoefte bestaat aan verzorging door een humanistische organisatie, heeft men op grote schaal een actie ingezet. Het is nog te vroeg om hiervan de resultaten te publiceren, omdat men er nog niet mee klaar is. Maar er is ook in de pers, de nodige aandacht aan besteed en vele duizenden buitenkerkelijken zijn weer eens geconfronteerd met het feit, dat er thans in ons land een humanistische beweging bestaat, die op haar manier en voortdurend opkomt voor het recht van de buitenkerkelijken.

Zo langzamerhand is dat ook wel in ruime kring bekend geworden. De tijd is voorbij, dat men met geringschatting of in volslagen onbekendheid aan dit alles voorbij ging. Maar gemeten naar de invloed en naar wat er gedaan is en wordt, blijft het een feit, dat die humanistische beweging, en we denken hierbij met name aan het Humanistisch Verbond, niet over een ledental beschikt, dat met die invloed in overeenstemming is.

Voor velen is blijkbaar de stap van belangstelling naar lid te groot om in eens te worden gezet. Om aan die aarzeling tegemoet te komen, zal thans de mogelijkheid geopend worden, om dat lidmaatschap te laten vooraf gaan door het tonen van sympathie, welk gebaar een organisatorische vorm zal krijgen. Men kan nl. nu sympathisant worden. Zonder lid te zijn wordt u dan toch voortdurend en zorgvuldig op de hoogte gehouden van wat er omgaat. Een bijdrage van f 10,— per jaar is hieraan verbonden.

Dit is dus een mogelijkheid voor hen, die het werk willen steunen, er meer van willen weten en de beslissing, of ze lid zullen worden, gedurende enige tijd ernstig kunnen overwegen. Daardoor is de stap wat minder groot geworden.

lezingen voor de radio

zo. 26 nov. VARA 9.45 uur: Prof. Dr. G. Stuiveling: De eeuwige mens.

zo. 3 dec. VARA 9.45 uur: Prof. Dr. Libbe van der Wal: Wat zegt een humanist daarvan?

zo. 10 dec. VARA 9.45 uur: P. N. Kruyswijk: Vreemd — Vijandig — Vertrouwd.

zo. 17 dec. VARA 9.45 uur: Dr. D. H. Prins: Mensen zoeken hun weg.

MENSEN ZOEKEN HUN WEG

Het is nog niet zo heel lang geleden, dat ik ergens in Nederland sprak over „Het humanisme hier en nu”. De lading door deze vlag gedekt was een vertoog over wat het Humanistisch Verbond wil, wat het doet, en wat nog te doen overblijft, uitmondend in een beroep op alle geestverwanten ons werk moreel, financieel en met de daad te steunen. Een nabespreking volgde. Men vroeg en kreeg verdere inlichtingen, tot plotseling de vraag kwam „Wat zegt de humanist over de zin van ons leven, waaraan heeft hij houvast?” De vraag viel buiten het onderwerp en was niet met een paar woorden te beantwoorden. Dat wist de vrager ook wel. Toch stelde hij haar en toonde zo, dat hij eigenlijk gekomen was in de hoop hierover iets te horen.

Zij wordt ons vaker gesteld. Dat kunnen wij humanisten ook verwachten. Wij zijn immers in 1946 begonnen met de belofte een geestelijk tehuis te zullen bouwen voor hen, die in de kerken geen bevredigend antwoord op hun vragen kregen. Bij ons zouden deze mensen zich kunnen bezinnen op hun plaats en taak in het leven. Daar zouden zij in voor hen moeilijke tijden nieuwe bezieling kunnen vinden. En dit tehuis zou geen noodwoning zijn, maar een onderdak, dat in de toekomst voor een groeiend aantal mensen van betekenis zou blijken. Deze pretentie zullen wij waar moeten maken en dus, onder meer, zulke vragers te woord moeten staan.

Ik aanvaard deze verplichting. Echter, er zijn vragers en vragers. Het gebeurt nl. dat zo'n vraag eigenlijk een uitdaging is, zo iets als: „Mensen met een scherp omlinnde overtuiging, goede katholieken, orthodox-protestanten, die spreken een duidelijke taal, maar wat kan ik verwachten van een humanist, die zelf zoekt en zich daar nota bene nog op laat voorstaan ook, wat anders dan vaagheden?” Als ik dit in de vraag hoor, doe ik er het zwijgen toe. Aan een vernuftig steekspel met woorden heb ik geen behoefte en... niemand is daar mee gebaat.

Maar er zijn er ook, wie het vragen geen spel, maar droeve ernst is, mensen, die aan alles zijn gaan twifelen en met deze onzekerheid niet kunnen leven:

mensen, die, telkens weer in gerechtvaardigde verwachtingen teleurgesteld, tegen hun moeilijkheden niet meer op kunnen;

mensen, die plotseling in rouw gedompeld, de moed dreigen te verliezen;

of ook mensen, die het lijden van anderen machteloos moeten aanzien, zij kunnen noch willen de ogen ervoor sluiten en in vertwijfeling vragen zij: „Wat is dit voor een monsterlijke wereld, waarin wij leven moeten? Wat voor zin heeft het verder te gaan?”

Ik wil graag proberen vragen van die kant te beantwoorden, hoewel ik er me van bewust ben, dat dit niet eenvoudig is.

Een eerste moeilijkheid is, dat de vraag, door verschillende mensen meestal in dezelfde algemene bewoordingen gesteld, lijkt dezelfde te zijn en dat toch niet is. Zij vragen van een verschillend verleden en van

een verschillende situatie uit. Dat betekent, dat zulk een uit innerlijke nood geboren vraag altijd een uiterst persoonlijke is, waarop een persoonlijk antwoord gegeven moet worden. Dat eist een ander contact dan via een microfoon en een radiotoestel. Van zulk een antwoord kan dus nu geen sprake zijn. Gelukkig echter zijn er ook enige meer algemene dingen te zeggen, die een persoonlijk antwoord kunnen voorbereiden en in bepaalde gevallen iets minder dringend maken.

Bij een tweede moeilijkheid moet ik wat langer stilstaan. Hoopt de mens, die zich na vroegere teleurstellingen elders tot een humanist wendt met wat hem kwelt op het verlossende woord? Verwacht hij een eindantwoord, een nieuwe zekerheid, die voor goed de twijfel en de onvrede zal verjagen, het antwoord, dat van alle tijden is en voor alle mensen? Is zijn dringend vragen een terugverlangen naar de rust, die het kinderlijk geloof (ik leg geen ongunstig accent in deze woorden) hem geeft? Dan moet ik wel beginnen met te zeggen, dat zulk een antwoord van mij niet te wachten is. Ik vermag geen duidelijke en afdoende verklaring te geven van het doel van ons mens-zijn, doch van de zin van het wereldgebeuren. Ik beschik niet over voorschriften hoe te leven, wel te verstaan over voorschriften, die algemene geldigheid zouden hebben. Ik geloof niet in de mogelijkheid van zulk een antwoord, noch in de doeltreffendheid van dergelijke voorschriften. En het lijkt mij voor een goed begrip van wat ik dan toch nog wel kan doen nodig te zeggen, waarom ik daar niet in geloven kan.

De feiten leren mij, dat er overal ter wereld mensen zijn en geweest zijn, die uit een echte overtuiging of uit een levend geloof de kracht en de inspiratie putten een vaste koers door hun leven te varen door alle stormen, die hen bedreigden, heen. Maar dit-zelfde resultaat, als ik dit woord gebruiken mag, ontsprong niet uit hetzelfde geloof of uit dezelfde overtuiging. Dat heeft, dunkt mij, de onbevange toeschouwer iets te zeggen. Maar er is nog meer. Telkens kan men in eigen omgeving constateren, hoe een levenswaarheid, die de een helpt het beste, dat in hem is, naar buiten te brengen de ander nauwelijks, in beweging brengt, ja weerstanden in hem oproept, zodat hij er ongunstig door beïnvloed wordt. Blijkbaar hangt de verantwoorde levensovertuiging, het geloof, dat men oprecht belijdt, nauw samen met de geaardheid, de ervaringen en de mogelijkheden van de betrokkene. Wie ondanks dit feit meent te moeten vasthouden aan het denkbeeld, dat er slechts één geloof het ware is — tegen de uitspraak dit is het ware *voor mij* kan uiteraard nooit bezwaar gemaakt worden — of, wat veel minder voorkomt, dat er slechts één werkelijk verantwoorde levensovertuiging mogelijk is, hij zal de verscheidenheid wegverklaren door de verkeerde opvattingen van de anderen

toe te schrijven aan hun onvermogen om tot de waarheid door te dringen. Een al te gemakkelijke oplossing voor een moeilijk probleem, welke de ander, die in de volstrekt-heid van zijn waarheid gelooft, in omgekeerde zin gebruikt. Ieder nu, die meer of minder bewust zo te werk gaat, ziet over het hoofd, dat de ander anders is dan hij, een mens opgegroeid en gevormd in een andere omgeving, levend in andere omstandigheden, anders wat zijn innerlijke gesteldheid en zijn wezenlijke levensbehoeften aangaat en dat hij dus ander geestelijk voedsel nodig heeft om tot verwerkelijking van zijn hoogste mogelijkheden te komen.

De mening, dat het gaat om de éne volstreckte waarheid, lijkt mij een rest uit de tijd, waarin Europa de wereld was en de Europese godsdienst dus de enig ware. Maar is dit sinds in de vorige en in deze eeuw schatten van wijsheid en schoonheid uit overoude, aanvankelijk nog sluimerende culturen aan het licht gebracht zijn en bovendien nu in onze tijd over de gehele wereld het verlangen naar zelfstandig, eigen en dus ander leven is ontwaakt, nog vol te houden? Het is al te duidelijk zichtbaar geworden, dat er buiten de grenzen van onze cultuur mensen leven uit een heel andere geestelijke achtergrond. Een Gandhi, een Vinoba Bhava hebben door hun leven getoond, dat dit andere niet minderwaardig is.

Ben ik van mijn onderwerp „Mensen zoeken hun weg” afgedwaald? Neen, integendeel, deze uitweiding is nodig om een belangrijke hinderpaal op de weg van de zoekende buitenkerkelijke te kunnen signaleren.

Het komt namelijk in 1961 hier te lande nog voor, dat iemand die het geloof, waarin hij is opgebracht, loslaat, niet uit onverschilligheid, maar doordat hij ernst heeft gemaakt met zijn levensproblemen en dus niet anders kan, blijft rondlopen met schuldgevoelens. Ergens in een verborgen hoek van hemzelf leeft de vrees, dat zijn zoeken naar een eigen weg een afdwaling is, die tot zijn ondergang kan voeren. Dikwijls zijn er in zijn omgeving mensen, welke deze vrees oproepen en versterken, o, met de beste bedoelingen, en dus meehelpen zijn moeilijkheden te vergroten. Voor deze zoekenden is het nodig zich duidelijk voor ogen te stellen, dat het zwart-wit schema absolute waarheid tegenover verderfelijke dwaling niet met de werkelijkheid in overeenstemming is. Zij kunnen door christenen en niet-christenen in hun doen en laten onbevangen gade te slaan zich ervan overtuigen, dat hun geheime vrees ongegrond is. Zedelijk verantwoord leven, innerlijk evenwicht, open verkeer met de medemens, kortom al datgene wat een mensenleven waarde en diepte geeft is niet het privilege van hen, die het „ware geloof” belijden, evenmin als onverschilligheid, alleen oog hebben voor eigen belang of voordeel, ongevoeligheid voor het lijden van anderen en al wat het leven bedreigt en vernietigt slechts te vinden is onder hen, die „de ware weg” verlaten hebben.

Ik richt mij dus tot hen, die door innerlijke noodzaak gedreven de oude platgetreden paden moesten verlaten om zich een eigen weg door het leven te banen. Ik neem aan,

dat zij met mij ervan overtuigd zijn dat zij dit zelf moeten doen, anders gezegd, dat het er in hun leven om gaat op eigen wijze de eigen geestelijke mogelijkheden tot werkelijkheid te maken, en dat zij ook daar alleen vrede bij kunnen vinden. Juist zoals het jonge kind, dat bezig is zijn wereld te ontdekken, zich instinctief er tegen verzet, dat een ander de moeilijkheden, die zich voordoen voor hem uit de weg ruimt en hem zo de gelegenheid ontnemt het zelf te doen, zo zijn, als het er op aan komt, er onder ons mensen velen, die eerst dan met zichzelf in het reine komen, als zij zelfstandig, zonder op steun van buiten te rekenen, op eigen verantwoordelijkheid de weg kunnen gaan, die zij in hun beste ogenblikken als de door hen juiste hebben leren kennen.

Het zelf doen. Ik weet dat het zaak is met het woord „zelf” voorzichtig om te gaan evenzeer als met het woord „eigen”. Hoe dikwijls is niet wat zich aandient als het zelf gaan van een eigen weg een onmiskenbaar teken van eigenwijsheid en eigenzinnigheid, van zelfoverschatting en alleen op zichzelf gericht zijn? Ik kom nog op de dubbelzinnigheid van deze woorden terug.

Voorlopig neem ik aan, dat U bereid bent dit „zelf de eigen weg gaan” niet in deze negatieve zin te verstaan.

Dan besluit ik deze inleiding met een opmerking, die voorkomen moet, dat een mogelijk gerezen misverstand tot de volgende keer, dus vier weken lang blijft hangen. Het zelf doen betekent niet het alléén doen. Evenmin als wij in de gewone dingen van alle dag het buiten onze medemens kunnen stellen, evenmin is echt geestelijk leven mogelijk in volstreckte eenzaamheid. Dat doet dan ook niemand. Laat ik om dit goed duidelijk te maken een voorbeeld geven. Ik beweer, dat zelfs degene, die, wellicht door herhaaldelijk ervaren te hebben, hoe zijn argeloos gegeven vertrouwen geschonden werd, er toe is gekomen met niemand meer te spreken over wat hem werkelijk ter harte gaat, dat niet doet. Hij leest en verkeert zo met de schrijvers van zijn boeken. Hij verkent op deze manier hun gedachtenwereld. Al lezende discussieert hij met hen, helaas zonder het zo nodige wederwoord te horen, waardoor de vruchten van zijn pogingen zo zijn eenzaamheid te doorbreken niet tot rijpheid komen. En onder de mensen draagt hij het masker, dat zijn kwetsbaar innerlijk verbergt en beschermt. Ik geloof, dat niemand in een dergelijke houding volharden kan. Zijn leven zou op den duur verschrompelen. Maar hoe dit zij, voor hem geldt meer dan voor wie niet zo zijn: het zelf doen is niet het alléén doen. Met deze paradox, waarover nog wel het een en ander te zeggen valt en met de nu bij menigeen opgekomen tegenwerping, dat ik aardig op weg ben zelf met een levensvoorschrift te komen, een tegenwerping, die ik op dit ogenblik niet weerleggen zal, neem ik voorlopig afscheid van U.

D. H. PRINS.

Voor de miljoenen die het zonder twee maaltijden per dag moeten stellen, is voedsel de enige aanvaardbare vorm, waarin God hun kan verschijnen.

Gandhi.

WAPEN

Op verscheidene plaatsen in ons land, in of nabij diepe bossen, vindt men gelegenheden, die iets gelijken op het hutje van Jaap Fischer. Voor het geval u dit niets zegt, hebt gij een verzuim goed te maken. Jaap Fischer is een Leidse student, die liedjes zingt en een paar gramfoonplaatjes heeft gemaakt. Het zijn aardige liedjes. Niet in de trant van: „Ik blijf je trouw, word jij mijn vrouw”. Zij zijn pittiger, geestiger, origineler, wat trouwens allemaal zo moeilijk niet is. Zij geven hier en daar aanstoot. Dat is ook zo moeilijk niet, want ons land neemt gaarne en snel aanstoot. Zo lang er gewaagde dingen worden gezegd en geschreven in het Frans of Amerikaans is het nog tot daaraantoe. Dan blijven ze tenminste voor de kinderen het profanum vulgus verborgen en zelf worden we er ook niet zo opgewonden van, omdat wij tenslotte die talen toch altijd maar gebrekkig beheersen. Maar als in Nederlandse teksten ons onderbewuste wordt blootgelegd, neemt het oogverdraaien geen einde.

Jaap Fischer heeft dus een aantal liedjes gemaakt, die zeer decent zijn en veel geestiger dan veel van hetgeen met poeha wordt geïmporteerd. In één ervan deelt hij ons mee, dat hij een hutje heeft in een heel diep bos, met een bar en een bad en een bibliotheek en een haard en een hert en de Time iedere week. Welnu, over de haard en het hert en de Time iedere week wilde ik het hebben.

Toen ik verleden week even snel afscheid ging nemen van het lover, heb ik mij daartoe naar bosrijke streken begeven. Uiteraard heb ik ook wel eens een kopje koffie moeten drinken en een spiegelijtje moeten eten, want bij weemoed alleen kan de mens niet leven. En aangezien ik nog vaak in herfstbossen hoop rond te dwalen heb ik het vleselijk omhulsel het zijne gegeven.

Nu ben ik in de grond van de zaak een romantisch baasje en ik ga dan dus niet naar een hotel-café-restaurant Centraal of Royal of Terminus, maar naar Het Wapen van Dit of Dat, naar Het Rode Hert of naar De Zilveren Brasem. Het gelag mag daar een paar dubbeltjes duurder zijn, je hebt er voor kwartjes meer plezier.

Toen ik op mijn omzwervingen uit een heel diep bos kwam met het lied van Jaap Fischer in mijn hoofd, stiet ik omstreeks het middaguur de deur open van een Wapen en het tafereel, dat ik toen aanschouwde was diep treffend.

Daar was een bar en Time lag er ook. Bij het binnentreden zag ik natuurlijk niet onmiddellijk het bad, dat er zeker was, noch de bibliotheek, waarvan men minder zeker kan zijn. Maar in de gelagkamer van Het Wapen (en van Het Rode Hert en van De Zilveren Brasem) brandde de haard. Flinkke beukeblokken zonden zacht knapperend speelse vlammen uit en de gloeiende as noodde tot het maken van overpeinzingen en verteringen.

Het meubilair was zoals het hoort van zwaar eikenhout met gobelin overtrokken. De tafels waren bedekt met kleedjes, die smyrna genoemd willen worden. De haard werd in zijn verwarmende werking krachtig ondersteund door verdekt opgestelde radiatoren,

zodat de romantiek zich paarde aan een weldadige warmte.

Maar dat was nog niet alles. Jaap had een haard én een hert beloofd. En zie, van alle wanden blikten hertekoppen met bolle glanzende ogen in de gelagkamer. Zij droegen prachtige geweien op hun fiere koppen en schenen in het minst niet ontstemd dat hun bouten in deze zelfde ruimte aan de consumptie ten offer waren gevallen.

Toen ik mij in het gobelin bij het haardvuur nederliet, duurde het niet lang, of ik zag tussen de vlammen de houtblokken een stoere vent met een groen hoedje door bos en beemden stappen. Dat was ik. Naast mij liepen mijn twee trouwe brakken en aan mijn zijde bungelde de weitas. Bittere herfstgeuren hingen tussen het dorrend gebladerte. Een licht geritsel in het struweel, twee droge knallen en de reebout was weer voor een week verzekerd.

Ik heb er nog een ogenblik over gepiekerd hoe je zo'n groot beest thuis moet krijgen, maar daar heb ik mij verder geen zorgen over gemaakt, want in een leunstoel aan de haard vallen zulke karweitjes licht.

Intussen reden steeds meer auto's aan met vertegenwoordigers en zakenrelaties, die een lunch waard geacht werden. Zodra de goedgeklede mannen, die met pen en tong het brood plachten te winnen de deur binnen waren, veranderden zij in ruige jagers. Zij kwamen een uurtje vergeten, dat zij hun leven moesten slijten tussen een flatje en een kantoor. Nu waren zij kaerels in een jachthuis en zij gevoelden zich in staat met een simpele knots een wisent te doden.

Dit prettige gevoel conserveerden zij met de inhoud van een klein glaasje, waarna zij zich naar de eetzaal begaven, die almede versierd was met hertekoppen en een enkel jachttafereel.

De waard wist echter, dat de ruige jongens gesteld zijn op schoon tafellinnen en een comfoortje om de spijsen warm te houden. Het is verbazend te zien, wat deze lieden, die in het algemeen toch een zeer zittend leven leiden, kunnen verstouwen. Ach neen, reerug is er zelden bij, want de declaratiemogelijkheden zijn begrensd. Maar bieftstukken met paddestoelen en doppertjes en apelmoes verslinden zij in grote hoeveelheden. Er waren mannen bij, wie het aan te zien was, dat zij in een snel tempo bezig waren zich in het graf te eten.

Toen de mannen klaar waren, sigaretten en enkele grapjes hadden gewisseld, gingen zij met stevige stap en achterwaarts gedrukte schouders terug naar hun wagens. Zij wierpen een laatste blik op haard en herten en maakten zich op om in de namiddag nog zoveel mogelijk kattedrop, verbandgaas en poetspommade aan de man te brengen.

Want een man mag zich dan graag een uurtje vermeien tussen de hertekoppen, samenleving en gezin stellen hun eisen en tenslotte is de mensheid niet voor niets al eeuwen bezig zich van het jachtstadium op te werken tot hogere beschavingsvormen.

De eigenaars van Wapen, Hert en Brasem geven een synthese van beide cultuurstadia en ik heb de indruk, dat zij er niet slechter van worden.

H.H.